

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Stephani Thevpoli Bened. F. Patric. Veneti,
Academicarum Contemplationum Lib. X**

Piccolomini, Francesco

[Basel], 1590

VD16 ZV 12463

Liber IX. De Gradv Mixtorvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12918

STEPHANI THEVPOLI,

BENEDICTI F. PA-

TRITII VENETI,

ACADEMICARVM

Contemplationum,

LIBER IX.

DE GRADV MIXTORVM.

De Mixtis inanimis.

CAP. I.

Vanuis ea sit vniuersi fœcundi-
tas, & plenitudo; vt in singulis
corporibus omnia, modo aliquo
inueniantur: attamen nonnulla
corpora conspiciuntur, quæ ad-
eò accedunt ad naturâ alicuius simplicis cor-
poris; vt simplicia esse videantur, & nominen-
tur; ex quibus deinde propriè, & verè mixta
constituuntur. Iure profectò ex primis corpo-
ribus constituuntur mixta: nam ea, & commu-
ni subiecto, & contrariis qualitatibus prædita
sunt; propterea ex mutua actione, & perfec-
sione in vnum redigi valent: hoc enim est mi-
rabile in vniuerso, quòd ex pugna, & lite pax,

X

ex multitudine vnio confurgit; & cū omnia ex vno pendeant, in vnum confluunt, & conspirant. Hanc mixtionis conuenientem rationem paucis quidem, at exactissimè explicauit Plato in Timæo, inquit; Nō cessant elementa agitari; quousque expugnata, in vnū quiddam ex multis superanti simile tandem euadant, familiariterq; cum victore permaneant. Quibus verbis, præter cætera, hoc quoq; manifestauit; Mixtum omni ex parte æquale non dari, sed vnum semper cæteris dominari: quæ de re Arist. cum eo libentissimè conuenit; Galenus verò magis dissentire videtur. Veruntamen censeo Platonem ad id, quod euenit, vt plurimum, respexisse; & ad præcipua mixta: non enim principiis, & fundamentis Platonis aduersatur, dari mixtum exactè æquale; nisi in omni, saltem in oppositione. Inter mixta dantur nonnulla, quæ potiùs elementa aliquid passa, quàm verè mixta nuncupari merentur; vt Nubes, Caligines; Grando, cui in terra respondet Glacies; Nix, cui respōdet Pruina; Pluuia, cui respōdet Ros. Arist. in I. Meteor. cap. II. inquit, grādinis in sublimi genitæ, prope nos nil respōdere; Plato dixit ei respondere Glaciē: at nō ob id dissentiunt; quoniā Arist. cōsiderauit generationes ex nubibus in aere factas; Plato verò considerauit naturas, & condiciones rerum absolutè: in prima consideratione rectè dixit Aristoteles, in altera rectè Plato. Quamuis enim apud nos detur glacies, naturæ grandinis

dinis respondens; vt dixit Plato: non tamen
 glacies ea producitur ex aqua, & ibi, & tunc ex
 nube genita: ad quod respexit Aristoteles.
 Metalla sunt fusiles aquæ: quatenus ex aqueo
 vapore ducunt ortum, & fundi possunt: hæc
 sunt exactiùs mixta, quàm niues, & grádines.
 Fossilia magis ad terræ naturam, & cõditio-
 nes accedunt, magisque cum terra sunt com-
 plicata; & eatenus viuunt, quatenus terræ
 iuncta sunt. Mixta perfecta, mixtorumque ex
 vna in aliam naturam permutationes, ab ho-
 mine per arté fieri nequeunt: sed à sola natura.
 Propterea cum Plat. inaniter eos laborare exi-
 stimo, qui per sublimationes aurum, & argen-
 tum se posse conficere sperat: deluduntur pro-
 fectò externa quadam auri, vel argenti imagi-
 ne; verùm essentiam attingere nõ valent. Nec
 propterea inanis penitus est ars ea, quæ Alchi-
 mia dicitur; sed eatenus est approbanda, qua-
 tenus ope naturalis Magiæ quodam tenus ei
 datum est ascendere: qua de re Aristoteles à
 Platone minimè dissentit.

De Plantis.

CAP. II.

Pro mundi integritate, & ornamen-
 to; pro animalium vsu, & præsertim
 hominis; varia herbarum, arbustorũ,
 & arborum genera producta sunt; ex
 eis enim alimētum desumimus, quod omniũ
 alimētorum maximè est naturale; & pro-

pterea etiam eo solo vitæ gradu plantæ sunt præditæ, cui nutritionis munus est demandatum; vt indicaretur, eas nutritioni esse destinatas. Nō conueniunt Platonici in hoc explicando; vtrum plantæ propria vita, distinctaque anima sint præditæ; vel potius viuant per animam terræ. Plotinus, & multi cum eo, hanc secundam partem approbarunt; eo præsertim signo persuasi, quia plantæ euulsæ à terra non viuunt. Veriorem tamen cæseo partem alterâ, & magis ad mentē Platonis: nam Plato in Timæo inquit, plantas esse participes tertię animæ speciei, scilicet nutrientis; & animalia nūcupari: at profectò animalia ab eo non dicerentur, si solūm viuerent per vitam alterius; non enim partes animalis dicuntur animalia, & longè minùs excremēta eius. Accedit, quòd non tot plantarum inuenirētur species, si per eandem animam viuerent; neque etiam proprium deberent emittere semen, si propria vita essent destitutæ; & si etiam semen emitterent, non diuersum deberent producere, si omnium plantarum eadem esset anima. Dicamus itaque plantas viuere per animam propriam nutrientem. Destitutæ profectò sunt plantæ opinione, ratione, & mente: Et qui cū Democrito, & Anaxagora, eis esse præditas affirmant; semetipsos ostendunt mente, & ratione esse destitutos: Nisi velint plantas in eo sensu mente esse præditas, in quo Plotinus Ennead. 3. declarauit contemplationē per omnia
meare

in eare, omnibusque rerum gradibus conveni-
re. De sensu inquit Plato, Plantas esse eius ali-
qua ex parte compotes; nam præditæ dicun-
tur sensu suavis, & tristis, ac unâ cupiditati-
bus: Insuper, etiam semina à Platone dicun-
tur anima prædita, & consequenter dici pos-
sunt animalia: omne enim anima præditum,
asserit esse animal. Aristot. in tribus videtur à
Platone dissentire: primò, quia plantas negat
esse animalia, Plato affirmat: secūdò, quia ne-
gat plantas esse præditas sensu, & cupiditate:
demum, quia semina non censet esse animata.
De prima lite putandum censeo, eam in ver-
bis esse positam; quia Plato omne præditum
anima, nuncupat animal: Aristoteles verò, nō
omne anima præditū; sed id solum, quod con-
spicuo aliquo vitæ gradu donatum est, nun-
cupat animal; adeò, ut ad minus includat sen-
sum tactus. Sequutus est Aristoteles magis
communem loquendi usum: Plato verò, eo
neglecto, rationem solam sectatur. De secun-
da differentia pariter dicendum censeo, litem
esse in verbis; nam Plato latè utitur nomine
sensus, & cupiditatis: propterea, dum asserit,
plantas esse præditas sensu suavis, & tristis; cē-
seo denotasse, nō sensum iudicij, & cogitatio-
nis; sed sensum, siue potiùs naturalem consen-
sum; per quem hauriunt alimentum sibi con-
veniens; deserunt, quod sibi aduersum est: in-
super, à consimilibus qualitatibus rectè dispo-
nuntur, ab aduersis læduntur; ratione quorū,

cupiditate quadam naturali dicuntur prædi-
 tā. Quòd autem hæc fuerit Platonis senten-
 tia, ex eo colligo, quoniam in eadem Timæi
 parte de Plātis loquens, inquit; Quod autem
 nunc dicimus, tertiæ animæ speciei est parti-
 ceps, quam inter diaphragma, & vmbilicum
 locauimus, &c. Ex quo patet, solam nutriendi
 facultatem eis verè tribuere, non autem pro-
 priè sumptum sensum; sed solùm consensio-
 nem, & dissensionem quãdam naturalem. Sic
 in subsequētibus verbis solùm perpersionem
 eis tribuit; non autem cognitionem, & iudi-
 cium: qua de re Plato verba faciens, præsertim
 imitatus est modum loquendi Pythagoræ; &
 propterea in persona Timæi Pythagorici eam
 sententiam profert. De postrema differentia
 cenſeo, re vera eos magis dissentire: Nam Ari-
 ſtot. semina non cenſet actu animata, cùm nō
 ſint corpora instrumentaria: Plato verò, qui
 animam magis in quouis corpore ſeruari cen-
 ſuit; & medullã aſſeruit eſſe campum, in quo
 anima ſereretur; ac inſuper genituram nun-
 cupauit medullam; magis aſſerere potuit, &
 debuit, ſemen eſſe animatum; adeò, vt non in
 ſolis verbis ſit liſ. Et iure Plato ſtatuerẽ vide-
 tur ſemina animata, cùm conſpiciamus ea fre-
 quenter ex ſe emittere germen, & per ſolam
 cum terra coniunctionem incipere nutrirẽ
 quod non facerent, niſi animam includerent.
 Viuunt itaque ſemina, ſed vitam poſtream:
 vita autem ſine anima non reperitur: Dicun-
 tur

tur tamen animam includere potestate: quatenus non includunt illam cum postrema perfectione, cum partium corporis distinctione, & cum actu secundo; ut conuenit plantis. Insuper, eis conuenit sola vis, quæ formare debet corpus, eoque formato mox uti; non autem ea, quæ ex illa consurgit, & actu format.

De Animalibus ratione carentibus.

CAP. III.

Iumenta, & feræ, quæ infra hominem, & supra plantas collocantur; etiam in facultatum animæ participatione mediæ sunt: in eis enim, ultra virtutem nutriendi communem plantis, etiam vis sentiendi reperitur; altera ex parte, ratione homini conueniente sunt destituta. Insuper; quoniam vis sentiendi, latitudine prædita est; propterea per diuersas suæ latitudinis partes, diuersis animalium gradibus conuenit: inde consurgunt tot animalium formæ, tam variæ eorum naturæ, tam distinctæque perfectiones. Hinc clarior eorum elucescit error; qui ferarum, iumentorumque animas eiusdem esse rationis existimarunt cum animis hominum; manifestè enim Plato distinctas ponit animarum ideas; manifestissimè affirmat mundum esse plenitudinem omnium graduum, vniuersæque latitudinis rerum: non autem esset plenitudo, nisi etiam distantia inter plantas, & hominem, quæ lata est, fuisset.

cumulatissimè omni media formarum varietate referta: carent opinione, ratione, & mente animalia cuncta, infra hominem collocata; nisi eiusmodi vocibus minùs propriè vti velimus: nam caput in eis sentiendi solùm muneris explet: non autem opinandi, vel intelligendi. Neque propterea cum Stoicis existimare debemus, iumenta carere vniuerso perturbationum animi genere: immò maximè putandum est, eis esse obnoxia; cùm appetitiones sensuum in eis principatum obtineant, & maximè à cupiditate, irascendiq̃ facultate ducantur: quæ omnium perturbationum sunt fontes. Hoc animalium genus, in sola terra, aqua, & aere, locum habet; propriè tamen, & verè in sola terra requiescit. Hinc nullum datur animal rationis expers, quod in terra aliquando non requiescat. Et quod dicitur de Auicula Dei, quæ semper degat in aere, fabula est: nam eiusmodi auis, in præruptis altissimorum montium aliquando requiescit; quamvis, vt plurimùm, degat in aere. In æthere, & igne, quia cæteris corporeis elementis præstant, & modo eminentiori vitalia sunt; solùm degunt animalia ratione prædita, & ea quidem liberiori, & celeriori. Insuper, in terra, aqua, & aere, gigni possunt animalia ex putri; in æthere, & igne, nequaquam: suprema enim ea corpora, à putredinis labe sunt immunia. Et quamuis Arist. in libro quinto de historia Animalium dicat: in Cypro insula, in fornacibus ærariis, vbi

vbi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur; bestiolas in medio igne nasci pennatas, paulò muscis grádioribus maiores: quæ per ignem saliant, atque ambulent: emoriq; hoc genus, & illud niuis alumnum; cùm alterum ab igne, alterum à niue dimotum sit: Cùm, inquam, Aristot. hæc proferat, minimè propterea censeo, inter eum, & Platonem esse litem. Nam vel Arist. id dixit ex aliorum relatione, quam in secundo de Gen. animalium cap. 3. non approbavit: inquit enim; Quamobrem ignis nullum animal generat, &c. Nam varia profert Arist. in libris de historia, quæ in aliis non approbat; vt etiam de Pygmæis sentiendum censeo. Accedit, quòd si bestiolæ illæ in igne genitæ concederentur, vt à nonnullis Cypriis fide dignis approbari audiui: dicendum esset, nò ex igne fieri; sed ex humoribus, vel ex terra, vel ex chalcite prodeuntibus excalectis, conuenienti q; temperamento præditis. Non itaque censeo, hac de re Platonem, & Aristotelé dissentire; sed potiùs dissentiunt, loquendo de modo generationis animalium ex putri; quæ gigni censent Platonici, virtute animæ mundi, vel eius elementi, in quo gignuntur: quod minimè asseritur ab Aristotele; qui nec animam mundi, nec elementorum dari existimauit. Demum loquendo de huiusmodi animalibus rationis expertibus; & perpendendo, quid ea sint, ex sententiâ Platonis: quoniam eorum anima à corpore pender, in

materiae vndismersa est, penitusque est instrumentaria; iure animal, non rectè dicitur anima corpore vtens, vt de homine dicere Plato consuevit; sed animal est conflatum ex anima, & corpore, vt in Epinomide Plato asseruit: ad eò, quòd primum animal est idea; alterum verò est aggregatum ex corpore, & anima: non enim eorum anima, libera est à corpore, quæ mox corpore vtatur; vt ea hominis. Quòd si etiam de iumentis, & feris seruire volumus, & anima sint; id in alia significatione accipi debet, quàm dum de homine loquimur; nam eatenus est verum, quatenus vnumquodque per formam est id, quod est: & ideo in iumentis quoque, & feris consideratur triplex gradus: datur enim leo pro idea, leo pro imitatione ideæ, demum leo corporeus: Aristoteles, reiecto primo, hos duos postremos concedit.

De Homine, an sit sola anima, vel aggregatum ex anima, & corpore, opiniones Variæ.

CAP. IIII.

Quemadmodum Lux tenebris, Æternum mortalibus, Dominus seruis præest; ita ferarum, iumentorumque gregi, præstat Homo: & iure quidem; cum solus mentis, & rationis sit particeps; solus religionis, diuini que cultus splendore refulgeat. De quo inter cætera, quæ præclara consideratione digna nobis occurrunt, hoc prin-

principatum obtinet; An Homo sit sola anima, vel potiùs aggregatum ex anima, & corpore: Et iure profectò: nam ex hoc patebit, quid verè sit homo; constabit, quomodo parendum sit Apollini præcipienti, *T B I P S V M N O S C E*; & demum constabit, quæ hominis sint conditiones, quæ sint Hominis propria, & quæ aliena ab eo. Quæ consideratio, vt est præclara, ita est ardua: variæ enim de ea fuêre philosophorum sententiæ. Nonnulli supra corpus nihil excogitantes, hominem esse solum corpus credidere: alij altiùs eleuati, incorporeamque animam cognoscentes; hominem esse aggregatum ex corpore, & anima existimarunt: nonnulli demum putarunt, hominem esse animam rationalem. Primæ opinionis fuerunt illi, qui materiam, & corpus esse vniuersam rei substantiam existimarunt: quorum opinio cumulatè satis, primò à Pythagora, mox à Platone, demum ab Arist. reiecta fuit. Secundæ opinionis sunt Peripatetici, qui hominem esse animal mortale existimant; quod sine carnibus, & ossibus esse non potest. Et iure videtur homo esse id compositum: quoniam in his, quæ subeunt rationem partis, nulla pars dicitur de toto: non enim domus est lapides, neque figura, sed aggregatum ex vtrisque: ita homo, non rectè dicitur anima, non carnes, & ossa; sed compositum ex vtrisque. Sic compositi, non autem solius animæ, dicuntur esse humanæ

operationes: non enim anima ratiocinatur, & videt: sed homo per animam: pariter proprietates hominis, non animæ soli, sed composito conueniunt: vt facilitas ad ridendum. Tertiæ opinionis fuit Plato: qui, cum alibi, tum præfertim in Alcibiade primo asseruit, hominem esse solam animam: ex eo, quia instrumentum non est pars opificis: homo dicitur opifex, corpus est instrumentum eius: nõ itaque corpus est pars hominis. Prætereà, homo est, qui imperat, & dominatur: at sola anima imperat, corpus verò inseruit. Prætereà, cum anima rationalis sit huius conditionis, vt seorsum ab hoc crasso corpore seruetur incolumis: iure videtur esse quid totum, integrum, & perfectum in specie: cuius totius corpus nõ sit pars, sed solùm instrumentum, & vehiculum quoddam. Ex his sequitur, vario modo à Peripatetico, & à Platónico definiri hominem: inquit Peripateticus: Homo est animal rationis particeps: ait Plato: Homo est anima rationalis, mentis particeps, corpore vtens. Quid itaque in huiusmodi controuersia dicendum est?

Solutio difficultatis.

CAP. V.

Pro resolutione propositæ difficultatis, considerandum primò: quòd secùs se habet de his, quæ includunt animam rationalem; secùs de aliis, ex mortali forma constantibus. Quæ constât
ex

ex forma mortali, profectò non sola forma, sed aggregatum esse dicuntur: ideo inquit Plato in Epinomide; Verissimè animal, secundùm naturam tunc esse affirmamus: cum vna animæ, corporisque constitutio, vnam suo concursu formam parit; &c. Et ratio est; quoniam mortalis forma non est quid perfectum, & integrum, ex se valens subsistere: ideo Plato animal ex anima, & corpore censet esse constitutum, & de hoc non est lis cum Peripateticis. At de constantibus ex corpore, & anima rationali, secùs se habet: anima enim rationalis cum sit æterna, est quid totum, & integrum, valens seorsum à crasso corpore subsistere. Insuper, cum sit æterna, non propriè est altera pars compositi, contradistincta à parte alia mortali: quia ex mortali, & æterno non propriè fit vnum, cum sint alterius generis. Accedit, quòd si homo esset compositum ex anima, & corpore; quia corpus continenter variatur, & fluit; continenter etiam permutteretur homo; neque idem homo, qui peccat, mox apud inferos pœnas daret; nec idem, qui cum probitate vitam traducit, mox vita functus bearetur: sic itaque ob animæ immortalitatem, homo, non compositum, sed sola anima esse videtur. Insuper, considerandum est, ob diuersitatem mentis, animæ, & naturæ, triplicem posse considerari hominem: datur enim homo mentalis, siue intelligibilis; & hic est idea hominis; datur homo animarius; &

hic est anima rationalis: demum datur homo naturalis; & quia natura versatur circa corpora, ideo hic postremus homo corporeus est. Primus est ipse homo, secundus est homo, tertius est imago hominis. Hanc distinctionem optimè nouit Plotinus Enneade 6. lib. 7. cap. 5. Tertium, & corporeum hominem declarauit Plato in Phædone inquit; Aliud ne quid nos ipsi sumus, quàm partim corpus, partim anima? Nihil aliud, inquit. Ex his colligitur conspicua resolutio difficultatis, ex sententia Platonis: nam primus homo est aliquid supra animam; secundus est sola anima; tertius est conflatus ex anima, & corpore. At perpendamus, num Aristoteles cum Platone debeat conciliari? Assero, id omnino fieri non posse. Primò; quoniam si respicimus ad primū fundamentum ex eo sumptum, quia anima rationalis possit seruari seorsum à corpore instrumentario; hoc non conceditur ab Aristot. qui, quamuis nouerit animam immortalem; atamen censet, absolutè eam esse actum instrumentarij corporis, nec posse subsistere sine eo; ut in secundo de anima cont. 26. lucidissimè asseruit. Mox, si consideramus secundum fundamentum, Aristoteles non approbat trimembrem hominis distinctionem: quoniam hominem Idealem non concedit. Demum per sua fundamenta non ita potest dicere, hominem esse animam rationalem, corpore utentem, ut ait Plato: quoniam Plato considerat distin-

distinctionem inter facultatem vntem, & formantem; quam non ponit Aristoteles: considerat enim Plato animam rationalem vntem; mox quasi idolum, & imaginem ab ea fluentem, corpusque formantem; & sic vtens distinguitur ab eo, quo vtitur, vt asserit in Alcibiade primo. At Aristot. vntem à formante, siue animam ab eius idolo non distinguit. Quare colligo, eos in fundamentis dissentire; propterea rectè conciliari non posse. Assero tamen cum Aristotele, in alia consideratione hominem posse dici, & solam animam, & aggregatum. Nomina enim duo significant, primò significant formam, secundo compositum; vt asseritur ab Aristotele 8. Metaph. cont. 7. & frequenter ab Auer. in 4. Metaph. 14. in Paraph. Metaph. secundo, & alibi explicatur. Propterea ex sententia Aristotelis, homo pro primo significato, est sola forma; pro secundo, est aggregatum. Concederet itaque Aristoteles, hominem esse & solam animam, & compositum: sed per diuersa fundamenta; & longè secus, quàm Plato. Hinc Aristoteles censet, hoc esse verum de omni nomine concreto; quòd primò significet formam, mox compositum: Plato verò censet, hoc esse quid proprium animæ rationalis, vt homo dici possit, ob causam supra relatam. Et quoniam Anima rationalis conuenit, nedum homini; verum etiam mundo, cœlis, & Dæmonibus, ex sententia Platonis; propterea de his omnibus eadem

est ratio: in omnibus enim valemus considerare tres illos gradus in homine explicatos: immò de omnibus est vera ea definitio, quæ à nonnullis iudicatur hominis propria; dum dicitur, quòd sit anima rationalis, mentis particeps, corpore vtens. Hæc tamen est differentia, quòd eminentiores animæ, magis sunt participes mentis; minùs verò, & minùs propriè vtuntur corpore; anima hominis è contra, minùs est mentis particeps, magis vtitur ministerio corporis; cum sola sit prædita corpore instrumentario; ideò absolutè ea dicitur definitio hominis. At si omnium vellemus distinctas tradere definitiones; & gradus participationis ideè & mentis, & proprium earum corpus in singulis definitionibus esset explicandum: vt Homo est anima, obscuræ rationis particeps, mentis compos, corpore instrumentario vtens: Mundus est anima rationalis, maximè pura, primò mentis particeps, vniuersi corpore vtens: Dæmon est anima rationalis, media quadam conditione prædita, mentis particeps, tenui corpore vtens; & ita de singulis.

Hominem esse monstrum, & ludum Deorum.

CAP. VI.

Quoniam ex declaratis in præcedentibus satis manifestè patet, hominè esse triplicem: ideo nunc eis, vt iam conspicuis vtens, & alia ad humanã conditionem.

conditionem pertinentia perquirens; assero verum, sincerumque hominem, illum esse; qui in mente regnat, idealisque nuncupatur: secundum hominem statuo animam rationalem: tertium, & quasi imaginem hominis; aggregatum ex anima, & corpore. Primus, est homo idealis, secundus, rationalis; tertius sensitivus: Primus in æternitate est collocatus, supra tempus; secundus in termino æternitatis, & temporis; postremus in solo tempore: Primus est ingenitus, tertius est genitus, medius medio modo se habet. Homo iure merito à Platone in 9. de R. P. esse dicitur admirabile monstrum, constans primo ex variis animalium capitibus, mox ex leone, demum ex humana forma, quæ minima omnium sit. Quæ sententia solum de tertio homine vera est: in quo latissima est prima diuersorum animalium portio, concupiscentiam, & nutritionem præferens: minor, ea leonis: quæ in facultate irascendi posita honoris custodem indicat: minima demum est ea hominis, rationem, & mentem denotans. Ex quibus tribus, veluti partibus, ad varia propensio, tria præcipua consurgunt humanæ vitæ genera: voluptarium, videlicet, iracundum, & studiosum. Insuper, homo in primo de Legibus dicitur vel ioco, vel serio factus. Inquit doctissimus Ficinus, hominem ioco esse factum: si anima semper à cœlestibus ad terrena, atque vicissim, quasi ludendo transmigrans, nunquam inmutabili apud Deum sede requiescat:

factus verò studio, si modò penes effectorem Deum animus quandoq; sit immobiliter permansurus. Hæc explicatio satis manifestè videtur aduersari Platoni in septimo dialogo de Legibus: vbi de hac eadem re loquens inquit: Hominem Dei ludo esse fictum, atque id verè ipsius optimum esse, &c. Ait Plato, homini optimum esse, vt sit fictus Dei ludo: quod minime verum esset, si ludus solam denotaret miseram hominis conditionē. Ex quo etiam constat, minus rectè ab eodem Ficino in eodem loco aliam sententiam prolatam fuisse: nam cùm Plato asserat hominem, siue ioco, siue feriò (non enim id nouimus) à superis constitutum, inquit Ficinus: Vtram verò disiunctionis huius partem eligere debeamus, affirmare hîc Plato non audet: probabile tamen habet, vt hîc, alibiq; significat; hominē studio quodam potiùs, quàm ludo fuisse diuinitus constitutum, &c. Cui sententiæ manifestissimè aduersantur verba Platonis in septimo dialogo: vbi non ampliùs cum disiunctione, sed absolute asserit, hominem Dei ludo esse fictum: & asserit, se in præcedentibus id ipsum protulisse; denotans primum librum de Legibus. Dicamus itaque hominem esse triplicem; & de omni, manifestissimè tamen de postremo, verum esse, quòd sit ludus Deorum: nam quid aliud est ludus, nisi quædam imitatio cum degeneratione, & recessu ab eo, cuius est imitatio? Si consideramus hominem idealem: ille est

est quædam imago Dei, ob quam homo dicitur deinde factus ad imaginem Dei; & est imago cum maxima degeneratione, & recessu; id eo iure est ludus. Si consideramus hominem rationalem; ipse est imitatio ideæ, & degeneratio ab ea; propterea ludus est. Tertius homo, cum sit umbra potius, quam verè homo, manifestissimè ludus iudicari meretur. Et in hoc est collocata hominis perfectio, ut sit ludus, imago, umbra, & quasi simia Dei; quæ ita Deum æmulatur, ut simia hominem. Hanc explanationem manifestè approbavit Plato in Hippia, inquit; Nonne Heraclitus, quem tu in testimonium adduxisti, hoc idem tradit hominem, scilicet, sapientissimum, ad Deum simiam apparere; quo ad sapientiam, & formam, & alia omnia? Accedit, quòd cum Plato in primo de Legibus cum disunctione loquatur, inquit; Hominem, vel ioco, vel serio factum esse; Vtrunq; varia consideratione verum est. Homo enim ad duo referri potest; ad supera, & infera: dum refertur ad supera; ludus est, imitatio, umbra, & degeneratio: dum verò refertur ad infera; serio est factus, quoniam eminet omnibus, & solus est mentis, diuinitatis, & eius, quod verè est, particeps. Hinc Plato in primo dialogo, dum loquitur cum distinctione; non refert hominem ad sola supera, sed absolute eum considerat: in septimo autem dialogo, dum inquit esse ludum, comparat illum cum Deo. Hanc Dei in homine imitationem

expressit Græcus ille sophista: qui interrogatus, quid sit Deus, immortalis homo; quid sit homo, mortalis Deus, respondit. Insuper, nuncupatur homo Mundanus ciuis; & hoc non iumentis, & feris, sed soli homini conuenit: solus enim homo sub Dei imperio, ex mortalibus animalibus meretur ciuis nūcupari; quoniam solus est rationis particeps; solus est natus dominari, præesse, & ciuium munera obire. Præterea, nuncupatur homo à ter Maximo Mercurio, quem imitatur Plato in primo de Legibus, diuinum miraculum: & iure quidē; nil enim eo admirabilius apud nos excogitari potest. Ipse enim est, veluti vniuersi mundi Epilogus; in quo omnia breuissimè sunt perstricta, & conformata: est Magni mundi nexus, & hymenæus; in quo diuina cum terrenis iuncta sunt: est in hoc Terræ Theatro, veluti statua Dei, formata ad eius imaginem. Insuper, cum sit actu nihil; est omnia potestate, & virtute: cum sit natura impotentissimus; arte, & studio, omnium euadit potentissimus: cum sit corpore mortalis; est animo æternus: cum in specu umbrarum sit collocatus; ad atrium lucis, & verè entis euolare natus est: Demum cum vnus, & simplex appareat; attamen, Prothei more, formam omnem recipere, omnemque vitam viuere valet. Quibus de

Rebus Aristoteles à Pla-

tone minimè
dissentit.

De

De præcipua Hominis proprietate.

CAP. VII.

HActenus à primo rerum principio vsque ad postremum omnia lustrauimus; cumulatè vidimus, quomodo à primo opifice per conuenientia media vsque ad extrema, omnia effundantur: vidimus hominem in tenebris, & vmbra collocatum: Reliquum modò est considerare: quomodo ei vires, & facultates tributæ sint; per quas valeat ex infimo ad summū gradum extolli, ex tenebrisque ad lucem per animæ alas euolare. Procreationis munus, solius Dei est; munus verò conuerfionis, est hominis, nō tamen sine Dei auxilio. Deo minimè fuit procreatio difficilis; homini verò reditus in Deū, apprimè arduus, & difficilis est. Sic facilis est descensus; at reuocare gradus, hoc opus, & hic labor est. Vt homo ad hunc reditum excitaretur, maximeque aptus, & accommodatus ad eum esset; variis proprietatibus donatus fuit. Homo enim cum sit anima rationis particeps, rerum omnium rationibus decorata; in corpore tamen sopita, quasi ebria, sui quemet oblita: vt est anima rationis particeps; omnes scientias, & rerum formas actu includit: vt ea cum corpore est iuncta, & sopita; nullam habet actu, sed est, vt liber in inscriptionibus carēs: vt valet excitari, in se reuerti, & reminisci; est nata fieri omnia. Hinc homo per rationem est diſciplinæ capax; & cum diſciplinæ sit capax,

eius maximè propria est admiratio: quæ est occasio inquisitionis veritatis; & cum eius admiratio sit propria, etiam aptitudo ad ridendum propria est, quæ admirationem exposcit. Aristot. in proœmio Metaphys. disciplinam, non propriam hominis asserit, sed communem etiam nonnullis iumentis, & feris. De hoc tamen nullus est inter eum, & Platonem: quia, dum asserimus disciplinam esse propriam hominis; de præcipua, & propriè sumpta loquimur, quæ rationem exposcit: ea, quæ communis est etiam feris, est disciplina ex sola assuetudine, & memoria pendens. In hoc tamen Aristot. verè à Platone dissentit, nec conciliari potest: quia Aristot. intellectum, quem potestate appellat, ut omnia fieri valeat, omnibus intelligibilibus formis debere esse denudatum existimat: Plato verò solùm asserit esse denudatum in respectu, & in parte; nõ absolute: conciliari inquam non possunt; quoniam Aristot. neque ideas, neque rationes ideis respondentes concedit, ut alibi ostensum est.

De Gradibus in acquirenda scientia.

CAP. VIII.

Quoniam ex veritatis cognitione, in homine manat omne bonum, vniuersaque eius perfectio; ac insuper, quoniam modus acquirendæ scientiæ est difficilis cognitus; adeò, ut de eo summopere Arist. à Platone dissentiat: propterea

pterea latius, & cumulatius in eius explicatio-
ne versari debemus. In scientiis, ac in earum
acquisitione, varij nobis occurrunt gradus; qui,
diuersa consideratione, diuersi sunt. Primò e-
nim ex sententia Platonis in Epist. 7. hi quin-
que gradus considerantur, nomen, ratio, si-
mulacrum, scientia, idea. Nomen quid sit, satis
constat: & per nomen, etiam verbum signifi-
catur. Nomen, & à natura, & ab humana insti-
tutione ducit ortum. In nomine enim duo cõ-
siderantur: primò, rectitudo, rectaque eius in-
stitutio: secundò, eius impositio, sub ea ratio-
ne, qua absolutè signum est. Si ad primum re-
spicimus, proculdubio rectitudo ex rei natu-
ra pendet: nomen enim debet naturæ rei re-
spondere. Hinc munus sapientis est, impone-
re nomen: hinc non omne nomen vnicuique
rei rectè conuenit: hinc demum ducit ortum
ratio ex etymologia deprompta, qua frequen-
ter etiam vtitur Arist. Si verò nomen secundo
modo consideramus: quia id nõ à natura, sed
ab homine rebus est impositum; & est signũ,
quod ab homine excogitatum est, pro deno-
tandis, ac distinguendis rebus: quod etiam si-
ne rectitudine frequenter res significat; & mul-
tifariam, multisque modis apud varias natio-
nes variatur: sic ad hominis libitum formari
dicitur. Hac de re in solis verbis, non in sen-
tentia lis est inter Platonem, & Arist. ambo e-
nim concedunt, quæ dicta sunt. Ideo Plato
nonnũquam nomina ex rei natura asserit esse

desumenda, vt in Cratilo, vbi rectam nominū institutionem considerat: nonnunquam verò ea nil firmi includere, in hominis que facultate esse posita affirmat. Arist. autem asserens ea ex hominis impositione pendere, ad id respexit; quòd nomen ex eo solo recipit, vt sit nomen, quia impositum est, & factum est signum pro re aliqua significanda: at non propterea inficiatur, rectitudinem nominis ex rei natura esse desumendam. Ex his patet, quomodo nomina significant, & sint, vt instrumenta artium; quemadmodum dixit Plato in Cratilo: & non significant, vt instrumenta; quemadmodum dixit Arist. in lib. de interpretatione. Nam quatenus seruant rectitudinem, ex rei natura depromptam; se habent, periade ac instrumenta artium: in quibus necessaria est rectitudo quædam, & conueniens figura; vt suū opus absolueri valeant. Ex aduerso, non sunt sicut instrumenta; quatenus etiam sine rectitudine impositionis funguntur suo munere: & ex eo solo, quòd facta sunt signa; id habent, vt nomina sint. De nominum facultatibus varia occurrerent dicenda; sed, vt minùs instituto nostro inseruientia, prætermittuntur. Nomen itaque est id, quòd in acquirenda cognitione nobis primò occurrit. Ei succedit ratio, siue oratio, pluribus vocibus explicans nominis significationem; vt circulus est figura plana, vna linea terminata, in cuius medio est punctum, &c. Tertiò consideratur simulacrum, &

imita-

imitatio quædam in materia recepta; vt circulus pictus, vel torno factus, deletus, vel destructus: in quo consideramus, quòd ille non est verus circulus; & quòd ipse circulus nec deletur, nec destruitur, & exquisitè circulus est. Ex qua animaduersione, per excitationem à circuli imagine factam, & per rationem anime insertam, in actum expromimus ingenitam circuli formam: ex qua vario modo se habente, confurgit in nobis scientia, & vera opinio: quæ nunc ob vnitatem rationis vno nomine designantur, infra verò cumulatius distinguuntur. Postremò per huiusmodi actum insertæ rationis, dirigimur in Ideam in mente vigentem: in qua directione, & cum ea nexu posita est propria intelligentia; quæ est absolutio, & postremus terminus humanæ cognitionis. Eættria, quæ primò numerata sunt, non semper omnia necessariò nobis occurrunt; valemus enim, etià sine cognitione nominis, in cognitionem naturæ rei eleuari: postrema duo, necessaria sunt pro scientiæ absolute. Prima tria, variis permutationibus sunt obnoxia: quartum minùs: postremum verò minimè penitus. Prima tria potiùs versantur circa quale, circa imaginem, & vmbra: quartum nos extollit ad veri participationem: quintum ad ipsum verum, rei que essentiam. In primis gradibus versantur ferè omnes: in quarto pauci: in quinto, Dij quidè omnes, homines verò paucissimi; vt in Timæo asseritur. Quatuor

prima sine quinto, cognoscuntur quidem, sed confusè; exactè autem innotescunt ex cognitione quinti, vt effectus ex cognitione causæ. Quintum verò assequi nullo pacto valemus, nisi primò accuratè in reliquis versati fuerimus; nos enim ex diuersitate ad identitatem, ex multitudine ad vnum, ex vmbra ad essentiam, cogimur eleuari. Dum nos rerum cognitionem expetimus, & quærimus; si solùm earum simulacrum cognoscere, vel explicare cupimus, in tertio gradu collocatum (quod faciunt multi) facile est assequi, quod cupimus; & multitudini cumulatè satisfacimus; & vera enunciare iudicamur: At dum ingenium aliquod verè Philosophicum, quod ita rarū est, vt rari sunt corui albi, ad quintum aspirat, & fœlici euentu illud attingit: quamuis ille contactus sit omni cognitione clarior, firmior, & certior; attamen difficile est illum literis mandare, & aliis manifestare: vt de mundi opifice dixit Plato in Timæo, quòd difficile est illum inuenire; inuentum verò aliis manifestare, est impossibile: eadem enim ideæ, & opificis est ratio, cùm ideæ opifici conueniant. Et iure aliis manifestari non potest: Primò, quia desunt verba exactè respondentia essentiæ rei, cùm sint signa vmbrearum: Secundò, quia cum illis loquimur, qui in solis versantur vmbri; & propterea ab eis carpimur, & digni reprehensione iudicamur; cùm nō videant illud quintum quadrare, exactèque respondere simula-
cris

oris in materia positus, quæ sola verè esse existimant. Hinc quoque euenit, quòd frequenter non animus scribentis, vel loquentis redarguitur, sed verba tantùm; vt contigit Platonem de Republica loquenti: ipse enim Reipublicæ diuinam quandam ideam considerauit, quam rectè nouit inter homines reperiri non posse; carpitur autem ab aliis, ad sola humana, & umbras respicientibus. Hinc conspiciamus libros de Legibus libris de Republica non omni ex parte respondere: nam Plato leges formaturus, humanas condiciones magis considerauit. Arist. in his re vera à Platone dissentit; non enim ita nos eleuat, vt Plato. Arist. rerum imaginibus contentus, in eis requieuit, nec altius eleuatus est: Plato verò imagines despiciens, ad quintum gradum ascendit; quem solum magnificat. Ex quo euenit, quòd ab Aristotele non commendatur; & sæpe verba, non eius sententia reiicitur. Et quamuis Plato hæc omnia præuidens; sua decreta, suamque sapientiam, vel potius idearum contactum, renuerit aliis manifestare; vt patet ex epistolis, & ex libris de Republica: attamen non adeò hoc præcauere valuit, vt etiam aliorum moribus aliqua ex parte non se exposuerit.

Alia graduum cognitionis explicatio. CAP. IX.

T clarius pertinentia ad internam animæ nostræ cognitionem elucescant, alio sumpto principio cum Platone in 6. & 7. de R. P. dicamus. In

ternarum animæ nostræ cognitionum, quatuor sunt gradus; Imaginatio, siue Assimilatio; Fides; Cogitatio; & demum Scientia, siue Sapiencia. Primi duo gradus simul iuncti, opinionem constituunt: Duo verò postremi pariter iuncti, pariunt intelligentiam latè sumptam. Dico latè sumptam; quia tribus modis apud Academicos vsurpatur intelligentiæ nomen. Primò, vt consurgit ex opinione, & scientia; quemadmodum in septimo de R. P. asserit Plato. Secūdò, vt in idem venit cum scientia; sic in calce sexti de R. P. intelligentiam cum scientia confudit. Demum, vt distinguitur à scientia, & intelligibile à scibili: sic scientia essentialis animæ rationes respicit; intelligentia verò eleuat ad ideas, & hæc propriè intelligentia est. Distinctio horū quatuor graduum præsertim pendet ex distinctione rerum, in quibus anima versatur. Nam considerantur hi quatuor rerum gradus; imago rei sensibilis, res sensibilis, imago rei intelligibilis, & demum ipsum intelligibile. Imaginatio, siue assimilatio, respicit imaginem rei sensibilis: quæ imago nil aliud est, nisi vmbra, vel simulacrum; quod in aquis, vel aliis corporibus lucidis, & tersis apparet. Fides versatur in re sensibili: res sensibiles sunt animalia, plantæ, & demum corpora, quæ apud nos sensu vsurpantur. Ex imaginatione, & fide opinio consurgit. Cogitatio versatur in imagine rei intelligibilis: quæ imago nil aliud est, nisi vniuersale quoddam

ex

ex sensibilibus collectum, ad rationes rerum in anima existentes relatum, earumque ope constitutum; sed non ad ideas eleuatum, in easque resolutum. Qui versantur in hac rei intelligibilis imagine, suppositionibus vtuntur; & ex eis, non ad principia, quæ sunt rationes, & ideæ; sed ad inferiora nos deducunt. Demum scientia, vt cum intelligentia confunditur, in intelligibili versatur; quæ est essentia rerum, & est initium ceterorum graduum: huiusmodi sunt rationes ad animam, ideæ ad mentem pertinentes. Vt in splendore, & veritate, intelligibile se habet ad sensibile, & forma ad imaginem; ita superiores cognitionis gradus, se habent ad inferiores. Hi quatuor gradus, vt in quinque resolui possunt, secernendo intelligentiã à scientia; ita in duos præcipuos à Platone rediguntur; quatenus duo primi versantur circa generationem, duo verò postremi circa essentiam. Neque putandum est, hos quatuor cognitionis gradus à Platone positos, respondere quatuor generibus argumentationum; nempe exemplo, inductioni, enthymemati, & syllogismo siue demonstrationi: adeo, vt exemplum imaginationi, enthymema fidei, inductio cogitationi, & demonstratio scientiæ respondeat: hoc, inquam, dici non debet; quoniam quatuor argumentationum genera, ad eandem rem possunt referri; cum quatuor hi gradus à Platone positi, referantur ad varios rerum gradus, nec in eodem versari possunt:

quod ex eo patet; quia multi hos rerum gradus non concedunt, qui tamen ea quatuor argumentorum genera libéttimè approbant. Ex his constat, quinam debeant cenferi philosophi, & qui φιλοδοξοι. Nam qui in sola rerum generatione versantur, non Philosophi, sed Philodoxi dici debent: Qui verò versantur in essentia, & ad ideas extolluntur, easque solas inquirunt; iure philosophi cenferi merentur; vt in quinto de R. P. monuit Plato. Hos gradus Peripatetici non valent per sua principia concedere; nec ad supremum eorum, ingenij aciem attollere; cùm Ideas menti insertas non cognouerint.

Quæ mereantur nuncupari Scientiæ.

CAP. X.

HX diueneratis quatuor gradibus, necnon ex eorum explicatione, patere potest; quænam ex humanis disciplinis sint dignæ nomine scientiæ, quæ verò minimè. Nam illæ solæ iure merito censendæ sunt scientiæ; quæ liberæ sunt, nullis suppositionibus vtuntur, in prima absolute resoluunt, in essentia versantur, & demum ad ideas nos eleuant: hæ sunt, quæ iure merito, ne dum scientiæ; verum etiam sapientiæ, & intelligentiæ nomine honestari merentur. Huiusmodi ex disciplinis est sola Dialectica: nam ea sola nullis suppositionibus vtens, vmbra, & imagines negligens, sublimi indagine

gine ad prima principia nos euehit; & propterea disciplinarum apex, earumque colophonium, iudicari meretur. Nomine Dialecticæ, non logicam, non logicæ partem, nec disputandi methodum, qua de rebus omnibus probabiliter differere valeamus, denotari putandum est; sed disciplinam supremo acumine præditam, suppositiones omnes negligentem, libereque ad prima initia euolantem, in illis solis requiescentem. Aristoteles huiusmodi Dialecticam nequaquam dari existimat, cū non putauerit dari Ideas: neque Metaphysica Aristotelis, est Dialectica Platonis; vt Marsilius, & alij cum eo existimarunt: sed solum dicere possumus, Metaphysicam Aristotelis proportionem respondere Dialecticæ Platonis; quatenus ambæ ad ea eleuant, quæ sunt prima ex opinione suorum auctorum, & sunt dominæ cæterarum. Re vera tamen maximè differunt; quoniam Dialectica Platonis ad Ideas eorū, quæ sunt, nos perducit: quod minimè facit Metaphysica; quæ cū labore pro euertendis Ideis, etiam laborare dicitur pro euertenda vera Dialectica Platonis. Et hoc ex eo manifestè patet, quod dicitur ab Arist. in primo Metaph. cont. 47. nec non 48. vbi hanc liberā, suppositionibus non vtentem Dialecticam arguit, & refellere nititur. Quem locum Arist. nec Auerroes, nec illi interpretes rectè explicare valuerunt; qui non fuerunt versati in disciplina Platonis, aduersus quam ibi dispu-

tat Aristot. quamuis eius rationes, per fundamenta Platonis rectè intellecta, facilè dissoluantur. Propterea ego nunquam induci potui, vt omni ex parte eos commendarem, qui se Aristotelis profitentur interpretes, & disciplinæ Platonicæ penitus sunt ignari. Quæ enim ratione quæso valent Aristotelem sine notitia doctrinæ Platonicæ explicare? cùm Aristoteles, vt plurimum, Platonem arguat, aduersus eum de rebus præcipuis differat? Quomodo iudicium tradere, vim rationum perpendere valent: eo non cognito, de quo sermo est? Sed hoc prætereuntes, ad id reuersi, vnde recessimus; iam constare censeo, quid sit Dialectica apud Platonem; & quomodo conueniat, & differat à Metaphysica Aristotelis. Patet insuper; scientias ab Aristotele de rebus traditas, vt ab eo traditæ sunt, scientias non esse, sed opiniones; & consequenter non esse partes philosophiæ, sed solùm partes dilectionis opinionis. Mathematica, quæ certissima dicitur scientiarum, minimè est scientia: tum quia non de intelligibilibus, sed de sensibilibus est: tum insuper, quoniam non traditur per principia scientiæ; cùm solùm vtatur petitionibus, & suppositionibus nonnullis; non autem resoluat in vera, & prima principia. Promuntur quidem in facultatem imaginandi formæ illæ, quæ à mathematico considerantur, ab anima per rationes; vt cum Proclo etiam Simplicius manifestauit; attamen Mathematicus ra-
tiones

rationes eas non cognoscit, nec ad eas, & longè minùs ad ideas eleuatur: aliud enim est cognoscere per rationes, & cognoscere rationes; primum conuenit Mathematico, non secundum; ideo iure non cognoscit propria principia eorum, quæ considerat. Propterea Mathematicæ solùm per consuetudinem dicuntur scientiæ, non autem re vera scientiæ sunt; ut docuit Plato in 6. de Republica: scientiæ autem essent, si ad principia ascenderent, ut facit Dialecticus: qualem fuisse censendum est Mathematicam Pythagoræ, & Platonis, ut alibi explicatum est. Sic intelligi debet sententia Simplicij, in 3. de anima, & alibi asserentis, Mathematicas non esse scientias; quia ad propriè sumpta principia non eleuant: per quæ principia rationes, & ideas denotauit; à quibus, vel proximè, vel remotè pendent, nedum mathematica; verùm etiã cætera omnia, quæ fiunt. Quæ Simplicij sententia minùs rectè à plurimis refertur, minùs exactè considerantibus fundamentum eius.

Quomodo in nobis de Rebus fiat iudicium.

CAP. XI.

QUamprimùm nobis sese offerunt externa sensibilia, ac sentiendi instrumentum vita præditum attingunt; primò consideratur affectio, ac percussio quædam viuentis organi: quod, ratione

Z

corporis, patitur; ratione formantis vitæ, reddit affectionem illam puriorem, ac magis spiritalem; & hæc est actio facultatis formantis; quæ actio, iudicium non est; sed mox ea purior affectio, attingit facultatis utentis rationem; cum ea iungitur, ut effectus cum sua causa: & tunc facultas utens, per rationes sensibilibus respondentes, eas iudicat; nam per unam dulcedinis rationem, iudicat omne dulce; & ita de singulis. Adeo, quod in obeundo sentiendi munere, & facultas formans, & utens agunt: formans agit; quia ex minus pura puriorem, vel ex non spiritali spiritalem reddit actionem; idque efficit munere rationum, & propterea promere dicitur sensibilem speciem: facultas vero utens, per nexum speciei sensibilis cum ratione, tanquam cum causa, iudicat; adeo, ut iudicium solum sit facultatis utentis. Sic vera est sententia Academicorum, quod perceptio in sensibus terminatur ad actionem. Pariter vera est eorundem sententia, quod simile cognoscatur à simili: quæ longè prius ab Empedocle fuit prolata, & mox à Galeno in septimo de Placitis Hipp. & Plat. cap. 5. & 6. approbata, & explicata; quamvis longè secus, & longè diversa significatione, ac fuerit primò ab antiquioribus, maximè à Platone prolata. Quæ sententia; quamvis ab Aristotele in primo de anima damnetur; attamen leues sunt eius rationes: quoniam,

quoniam, vel respexit ad similitudinem corpoream tantum, per quam asserit putasse antiquos fieri cognitionem; de qua si loquimur, etiam cum Platone fatemur, simile à simili non cognosci: vel respexit ad solam perpeffionem instrumentorum sensus; de qua etiam fatemur, non fieri propriè à simili; quia similitudo in actione consideranda est: vel demum ideas, & rationes pro cognitione apprimè necessarias, inutiles, & superuacaneas existimauit. Quemadmodum ab externis sensibus iudicium ferri asseruimus, ita id ipsum fieri ab internis putandum est: nam ea simulacra actu reddita ab externis sensibus, per conuenientes gradus transeunt ad internas facultates; ibique puriores adhuc redduntur; & per rationes superioris ordinis, illis simulacris respóndentes iudicantur. In internis cognitionibus, vt ex Sophista colligitur, reperitur hic ordo. Nam primò post sensus externos, communi sensu ligatos, occurrit vis imaginandi; quæ vel Assimilatrix est, vel Phantastica: Assimilatrix dicitur, vt ea apprehendit, quæ à sensibus ei offeruntur: Phantastica verò, dum supra simulacrum erigitur; idque sub ratione, vel pulchri, vel deformis, amici, vel aduersi apprehendit; ac etiam ad libitum noua phâtasmata format. Sequitur mox Cogitatio, supra quam est scientia. Insuper, Opinio, & Fides, dupliciter accipiuntur; vel enim obscura, & diminuta sunt penitus, & sic cogitationem antecedunt; nam

fides sequitur imaginationem; ex fide autem, & imaginatione cōsurgit opinio: vel accipiuntur, ut maiori perfectione sunt prædita, & sic sequuntur cogitationem. Propterea inquit Plato in Sophista, quod anima, quæ intus viget, dum quasi secum loquens ratiocinatur, ea interna locutio cogitatio est; affirmatio verò, & negatio ex cogitatione pendens, dicitur opinio: cum verò anima non per se, sed per sensum id facit, imaginatio dicitur, &c. Ex his constat primò; Platonem, & Aristotelem non idem sentire de modo sentiendi, & cognoscendi; & diuersitas pendet ex rationibus, quas ponit Plato, reuinit Aristot. De numero autem facultatum dissentire non videntur. Carpitur Plato ab Aristotele in secundo de anima cont. 158. quia Plato dixit imaginationem esse compositam ex opinione, & sensu. Simplicius, & Philoponus pro Platone inquirunt, eam non fuisse sententiam Platonis. At re vera Aristoteles tunc in Platonem inuehitur; & modo aliquo id colligitur ex verbis Platonis in Sophista, dum inquit, internam cogitationem externæ nostræ loquutioni respondere; ac ut in oratione reperitur affirmatio, & negatio, ita in cogitatione opinio: & cum talis passio, nempe opinio, non per internam animam, sed per sensum accidit; nō aliter, quàm Phantasia cognominari potest. Sic itaq; asserit Plato Phantasia modo aliquo cōsurgere ex opinione & sensu; quatenus Phantasia est ea tenuis, & obscu-

obscura opinio, ex sensu confurgens. Quæ sententia dum rectè intelligitur, vera est: nam loquitur tunc Plato de virtute imaginandi phantastica, de opinione tenui, & obscura; nõ de ea, quæ ex ratiocinatione confurgit. Aristoteles eum carpens, de opinione alia loquitur, quæ ex ratiocinatione confurgit; ideo inquit in cont. 159. Apparent autem per imaginandi vim sæpe falsa, de quibus simul opinionem, siue existimationem veram habet: vt apparet Solvnius pedis; persuasum autem est, eum maiorem esse vniuersa terra. Hæc Aristot. per quæ patet eum in verbis carpere Platonem, & sophisticè; cum secus accipiat nomen opinionis, ac id fiat à Platone.

Quomodo in nobis producaturscientia.

CAP. XII.

Varia ad hominis cognitionem pertinentia, in præcedentibus dicta sunt: superest tamè adhuc, vt modum explicemus, quo scientia in nobis paritur; quæ consideratio viro studioso est apprimè necessaria. De qua hanc censeo Platonis fuisse sententiã: Anima rationis particeps, cui ab æterno leges fuerunt ostensæ; hoc est, cui rationes omnes ideis respondentes, fuerunt insertæ; in humano corpore, quasi in campo obliuionis recepta; propè flumen negligentia, hoc est propè fluxum humorum

collocata; ex quo in ea varia perturbationum genera confurgunt, quæ sunt caussa, vt anima suimet obliuiscatur, suaque negligat. Ita, inquam, anima constituta: quasi dormiens, & ebria; dormiens, antequam excitetur; ebria, antequam excitata purgetur; incipit ab externis sensibilibus moueri, & excitari; excitata ob scientiarum initia in se conseruata, incipit auidius scientiam expetere: sic omnis homo, per naturam, hoc est, per veri intrinsecus infertas rationes, scire desiderat; cuius desiderij non tam conuenientem causam valent Peripatetici assignare. Anima verum, & scientias expetens, in rerum externis imaginibus versatur, in quibus verisimile refulget; eas inter se per ratiocinationem pro facultate distinguit; & si in aliquo conueniunt, in vnum colligit. Sic coniunctum in multa seiungens, multaque in vnum redigens, eò usque progreditur, vt per verisimile ad verum eleuetur; essentiamque rei ab omni, vel aliena, vel contraria qualitate seiunctam attingat, in ratione, & idea refulgentem. Ex quo contactu sibi apprimè salutari, rãquam ex reditu in propriam naturam, optimamque dispositionem, incomparabili quadam lætitia perfunditur; adeoque exultat, vt umbras omnes negligat, & paruipèdat. Tunc verè cognoscit, quòd, dum homo ad corporea respicit, in simulacris versatur, ad imagines conuertitur; & quamuis multa se scire putet, tamen re vera nihil scit; sed tunc solum ad scientiam

tiæ sublimem gradum eleuatur, cum ideas attingit. Ex quo patet, quatuor hominum in ordine ad sciētiam inueniri subordinatas dispositiones. Primò enim pueri, tanquam noui huius mundi hospites, se nil scire cognoscunt. Mox in ymbris, & imaginibus rerum naturalium versati; neque adhuc ad essentias rerum conuersi; cum nihil sciant, multa tamen se scire existimant. Tertiò ad superna conuersi, eaque sola verè esse iudicantes; se nihil eorum scire affirmant, quæ primò existimabant se scire: in quo gradu se reperiri profitebatur Socrates, dum dicebat; Hoc vnum scio, quòd nihil scio; cuius ignorantia, aliorum scientiæ præferenda est: quem ordinem indicauit Socrates, dum in Phædone dixit, se, dum primò in rebus naturalibus versabatur, putasse multa scire; in progressu tamen eò deuenit, vt se nil scire animaduerteteret. Postremò per animæ acie ad ideas homines eleuati, cum eisque coniuncti, iam scientiæ splendore illustrati refulgent. Hinc constat, quid sit intellectus adeptus; què à longè conspexit Auerroes, & in cuius adeptione summum bonum collocauit. Nam duplex in anima consideratur adeptio: vna sui ipsius; dum extrà progressa, in se, ad suasque rationes reuertitur: altera mentis; dum per rationes cum ideis iungitur, & mentem, tanquam formam adipiscitur. Demum ex his patet; quomodo vera scientia, quæ eadem intelligentia, & sapientia est; pietatem, & religionem parit:

scientia enim nos ad mentem, & ad diuinam e-
 leuat; cum eis animam copulat, cum quibus
 anima sola pura, recteque purgata coniungi
 valet; propterea ea coniunctio sine pietate,
 sanctitate, & religione, nec esse, nec seruari po-
 test: adeo, vt pugnantia proferant; qui inqui-
 unt, aliquem esse sapientem; sed impium, & a
 religione alienum.

An scire sit reminisci.

CAP. XIII.

Requenter Plato, cum in Menone
 tum alibi, scientiam esse reminiscen-
 tiam ostendit; & iure profecto. Cum
 enim a primo opifice manarint; a
 quo omne, quod effluit, perfectum est; animas
 quoque omni perfectione absolutas ab eo ma-
 nasse, putandum est: animæ perfectio est scien-
 tia; quæ adeo est eius propria, vt seorsum ab
 ea, nec quidē iure anima dici mereatur. Quod
 etiam ex eo patet: quoniam externa acciden-
 tia, quæ sola sensibus vsurpantur, nunquam
 ad substantiæ, internæque essentiæ cogniti-
 onem nos eleuant; nisi in anima nostra per
 rationes formæ rerum essent insertæ, eique es-
 sent familiares. Neque tam facile per excita-
 tiones, per interrogationes, & responsiones, in
 nobis excitaretur cognitio veritatis; nisi cum
 ea veritate cōcreatæ fuissent animæ. Accedit,
 quod neque etiam adeo tenax esset hominis
 memoria, neque tam diu seruaret anima no-
 tiones

tiones rerum; neque eorum, quæ ante quinquaginta annos didicit, recordaretur; nisi firmo, & stabili aliquo interno fundamēto, scientiæ munitæ essent; firmisque radicibus hærerēt: quomodo enim tam diu, vel in spiritibus, vel in essentia animæ, imagines solum extrinsecus receptæ, seruari possent? Fateamur itaque cum ratione, cum experientia, cum Platone, scientiam esse reminiscētiam; asseramus, ab æterno animæ fuisse insertas rationes rerū ideis respondentes, per quas dicitur Deus in Timæo ostendisse animis fatales leges; cognoscamus ex hoc, qua ratione, ex sententia Platonis, anima sit diuinæ mentis imago: vt enim diuina mens est omnia per Ideas; ita anima est omnia per rationes ideis proportionē respondentes. Scientia itaque nostra, est reminiscētia eorum; quæ anima primò soluta à crasso corpore, in seipsa nouerat: quorū, ob lapsum à se, & coniūctionem cum corpore, oblita est. Nuncupatur autem reminiscētia, duplici de causa: primò; quia anima soluta à corpore, eammet primò sciebat: secundò; quia eadem anima cum alio corpore iuncta, eadem ad discere, & scire potuit. Prima tamen est ea, ad quam præsertim respexit Plato; nam ea propriè potest dici reminiscētia, cū nobis conueniat per reliquias intelligibilium in anima intrinsecus seruatas: Altera verò reminiscētiæ nomine designari non meretur; cū id, quod in vna corpora vita acquiritur, in obitu penitus

aboleatur. Insuper, dum dicimus scientiam esse reminiscientiam; id minimè est verum, referendo scientiam ad compositum; sed solum ad animam, cui ab æterno insertæ sunt rationes rerum; per quas soluta à corpore, valet liberè cuncta cognoscere.

Quæ à Peripateticis obijciuntur Platoni.

CAP. XIII

Peripatetici ad sola externa respicientes, in imaginib. potiùs, quàm in essentia rerù versari; Platonem supra eorum terminos eleuatum, in conspicuo versari errore affirmant: quod facile se ostendere credunt. Primò; quia quod apprimè aptum, natumque est aliquid recipere, eo debet esse denudatum; quod est in potentia, debet esse priuatum forma recipienda; quod ad opposita est indifferens, ad nullam partem debet esse contractum, nullique destinatum: hominis anima, ante scientiarum adeptionem, est capax; est in potentia; est indifferens ad verum, & falsum; & modò in vno, modò in altero versatur: non itaque insertam habet scientiam, & veritatem. Præterea, à ratione omnino esse alienum asserunt, quòd in anima insertæ sint rerum scientiæ: quasi Theauri pretiosi, & optimi, qui nos lateant: non enim veritatis splendor, & lux, occulta seruari potest. Addunt, quòd non anima scit, sed homo per animam: non itaque anima soluta à corpo

re, ea cognoscit; quæ percipit, iuncta corpori. Confirmant; quia hominis anima, sine virtute imaginandi nihil intelligit; & propterea reminisci non possumus, cum vis imaginandi pereat. Addunt, Platonem, nedum cum ratione, sed etiam secum pugnare: Ex vna enim parte asserit, scientiam esse reminiscentiam: ex altera inquit, imagines nouas in anima formari, easque seruari, vel deleri; quæ memoria, vel obliuio dicitur; vt patet ex Theæteto: Insuper, asserit in Philebo; animam libro sine scriptione esse similem, in quo denuo multa scribantur: Iure itaque negligenda penitus esse videtur ea Platonis de reminiscentia sententia; quam ipsemet reiecit, & seruare non valuit. Proculdubio, qui leuiter perpendunt, & extrinsecus solum considerant sententias sapientum; facile in eis oppositiones adinueniunt, lites excitant, rationesque pro earum euersione formant; quæ facillimè delentur, dum sententiæ intrinsecus considerantur, intimiusque perspiciuntur. Hoc manifestè patere potest in proposita difficultate: de qua non est cum Simplicio dicendum, quòd lis sit in verbis; & quòd, vt ex sententia Platonis, ita etiam ex sententia Aristotelis scientia sit reminiscentia; & quòd Aristoteles eam non censuerit nomine reminiscentiæ denotandam. Manifestissimè fallitur Simplicius; cum sit conspicua differentia de rationibus animæ insertis, de statu animæ extra crassum corpus, de numero animorum,

& aliis ad rem hanc pertinentibus; ut frequenter ostensum est in præcedentibus. Dicamus itaque nos, eos re vera dissentire; & Platonem, nec secum, nec cum ratione pugnare; sed sententiam proferre humanæ rationis apprime consentaneam. Et dum inquirunt Peripatetici, intellectum esse indifferentem, in potentia, & maximè natum recipere: dicendum est, hæc esse vera de anima rationali, ut nobis iuncta, ut cum imaginatione complicata; in qua conjunctione etiam seruat facilitatem, & habilitatem ad vnum oppositum; nempe ad veritatē, ad quā per insertas rationes est procliuus. Insuper, cum in eius essentia, siue in anima in se manente, insertæ sint rerum rationes; optimè seruatur, quod ab Aristotele dicitur in tertio de anima; in nobis reperiri, & quod est natum omnia fieri, & quod est natum omnia facere: adeo, ut Aristoteles à veritate coactus, sententiam protulerit apprime consentaneam sententiæ Platonis. Neque est à ratione alienum, ut inquirunt, quod huiusmodi Thesauri scientiarum, nos lateant: nam adeo inuoluti sumus in tenebris, & umbra corporum; ut potius mirum sit, quomodo aliquis animi aciem supra tenebras valuerit eleuare, & lucem veritatis conspiceret. Accedit, quod etiam in huiusmodi tenebricosa dispositione, acutè insipientibus varij offeruntur huius splendoris radij, veritatisque indicia in præcedente capite enarrata. Præterea, si non miramur Geometram dormientem

inientem, & ebrium latere habitus suos; cur mirari debemus, quòd anima longè vehemē- tiora passa ob coniunctionem cum corpore, suimet, & suorum bonorum videatur oblita? Et dum inquirunt, non animam, sed hominem intelligere; & nil intelligere, sine virtute ima- ginandi: dicendum est, & hominem, & animā intelligere; sed modo vario: cū enim anima seorsum à corpore seruetur, seorsum à virtute imaginandi subsistat, etiam seorsum ab his o- perari valet. verum est, quòd homo nil intelli- git sine virtute imaginandi: falsum autē, quòd anima sine ea nil intelligat; immò sine ea verè, & propriè intelligit. Assero tamē, dum ex Pla- tonis sententia dicimus, scientiam esse reminī- scentiam; id minimè esse intelligendum, refe- rēdo hoc ad corporeum hominem; sed solūm esse verum, ratione animæ: non enim ille met numero homo, sed eamet anima prænouit il- la; vel seiuncta à corpore, vel cum alio corpo- re iuncta. Dum verò vlteriùs inquirunt, Plato- nem secum pugnare: qui hoc asserunt, se igna- ros prorsus ostendunt Academicę disciplinæ. Nam ex sententia Platonis, dum loquimur de hominis scientia, ad duo respicere valemus; vel enim respicimus ad compositum hominē, vel ad solam animam: insuper, vel respicimus ad imagines per externas sensuum excitatio- nes expromptas, vel ad rationes intrinsecùs in anima insertas. Si ad hominem, & ad imagi- nes aduentitias respicimus, sic nouæ scribuntur.

tur literæ, vt in Theæteto, & in Philebo legitur; id tamen non fit sine auxilio internarum rationum: Si verò ad solam animam conuertimur, & ad rationes in ea insitas; non denuo acquiruntur, nec vnquam penitus delentur, & eliduntur; sed solùm obruuntur, & obscurantur. Ex his colligi primò possunt omnium aduersarum rationum solutiones: colligitur secundò, opinionis, & fidei acquisitionem, nò propriè esse reminiscentiam, cùm ad solum compositum pertineant, & in imaginibus extrinsecùs aduenientibus versentur: solùm eatenus potest dici reminiscentia, quatenus ea quoque cognitio ab insertis rationibus habet ortum, propriè tamen sola scientia meretur dici reminiscentia. Ex his ratio colligi potest: cur Plato pro inuenienda veritate præsertim vsus sit Dialogis; & Socrates ad solutam orationem se minimè aptum prædicauerit, sed solùm ad interrogationes accommodatum: ac demum, cur se obstetricio fungi munere affirmauerit: per hæc enim omnia denotauit, veritatem in animis nostris esse insertam: & per interrogationes animam ad partum latentis veritatis esse excitandam: scientiasque non extrinsecùs induci, sed intus existentes educi. Demum patet, quòd Apollo præcipiens, ΤΑ ΙΠΣΥΜ ΝΟΣΘΕ; latenter præcepit, nos omnia debere noscere: quoniam qui se noscit, animam exactè cognoscit: in qua rerum omnium veritates, vt in speculo refulgent.

STE